

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

СКОРИНІН РУСЛАН ГЕНАДІЙОВИЧ

СИСТЕМНЕ КЕРУВАННЯ ВИТРАТАМИ В ЧОРНІЙ МЕТАЛУРГІІ
В РИНКОВИХ УМОВАХ

Спеціальність 08.06.01 - "Економіка підприємств та
форми господарювання"

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків, 1995

НВ 37.886

Робота виконана на кафедрі аналізу господарської діяльності Харківського Державного економічного університету.

- Науковий керівник - кандидат економічних наук, професор
Чугаєнко Микола Іванович
- Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор
Горелов Дмитрій Олександрович
- кандидат економічних наук
Іванов Юрій Борисович

Провідна організація - Дніпропетровська державна металургійна академія

Захист відбудеться " 02 " 03 1995 р. о
" 13 " години на засіданні спеціалізованої ради _____
по присудженню наукового ступеня кандидата економічних наук у
Харківському Державному економічному університеті за адресою:
310876, м. Харків, пр. Леніна, 9-а.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Харківського
Державного економічного університету.

Автореферат розіслано " 30 " 07 1995 р.

Вчений секретар спеціалізованої
ради, кандидат економічних наук,
доцент

А. В. Баранов А. В. БАРАНОВ

ЛНБ України ім. В. Стефаника

00777403 (S)

м. В. Стефаника
Н України

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність теми дослідження. В умовах кризового стану економіки України, наближення цін на паливо та матеріали до світового рівня, а також приймаючи до уваги тенденцію зниження попиту на металопродукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, проблема корінного зниження витрат в чорній металургії набуває великої актуальності.

В спадщину від адміністративно-командної економіки залишилась негнучка система планування, обліку та аналізу витрат, яка не передбачає можливості зменшення, наприклад, постійних витрат відповідно до рівня виробництва, не націлює підприємство всебічно зберігати паливе і сировину, оптимізувати розмір виробництва, враховуючи дійсне співвідношення цін на продукцію і ресурси. По-друге, власне, висока витратність виробництва, яка поглиблюється падінням обсягів виробництва майже в 2 рази. І по-третє, невідповідність оновлення основних виробничих фондів та відносно зменшення накопичених амортизаційних відрахувань до рівня, що не забезпечує своєчасного оновлення основних фондів.

Необхідно відмітити тяжке становище з технічним прогресом і оновленням основних фондів у вітчизняній металургії. Характерним є те, що обладнання (особливо металургійні агрегати) знаходиться в експлуатації з 30-50рр. Висока ступінь морального і фізичного зносу підвищує рівень витрат на матеріальні ресурси (в першу чергу, паливно-енергетичні).

Приймаючи до уваги важливе місце важкої індустрії в економіці України, а особливо такої галузі як чорна металургія, розробка питань по зниженню витрат, а також раціоналізації їх структури на металургійних підприємствах вважається доцільною та актуальною.

1.2. Мета і завдання досліджень. Метою дисертаційної роботи є дослідження та удосконалення системи аналізу собівартості та керування нею у чорній металургії в ринкових умовах.

Керування собівартістю розглядається в дисертаційній роботі з позицій більш повного використання існуючого технічного та організаційного потенціалу, згідно з принципом "максимум ефекту від того, що є зараз". Тому в роботі не враховува-

лись можливості по підвищенню ефективності за рахунок технічного переозброєння або повної переорієнтації виробництва.

Відповідно з визначеною метою в дисертації вирішені наступні питання:

- вивчено та узагальнено літературні джерела, які висвітлюють теоретичні основи аналізу та керування витратами;
- розроблено комплексний підхід до керування витратами на підставі широкого використання математичних методів і обчислювальної техніки;
- металургійне виробництво схематично зображено як мережа центрів витрат;
- доведена доцільність використання оптимізуючих моделей та кількісного аналізу з врахуванням особливостей металургійного виробництва;
- удосконалено систему планування та обліку витрат на виробництво, обґрунтовано методику визначення рівня собівартості.

1.3. Предмет і об'єкт досліджень. Предметом дослідження є структура витрат в чорній металургії. За об'єкт дослідження було вибрано Криворізький металургійний комбінат "Криворіжсталь", на долю якого приходиться понад 25 відсотків продукції вітчизняної металургії і який, безперечно, залишається лідером в своїй галузі. Виробнича структура і технологія співпадають з структурою і технологією інших підприємств в галузі, окрім того, наявність на "Криворіжсталі" повного металургійного циклу дозволяє розглядати комбінат як - 7 - об'єкт досліджень.

1.4. Загальна методика дослідження. Методичною та теоретичною основою дослідження є філософські принципи пізнання процесів і явищ, закони України щодо економічних відносин, твори класиків економічної науки. Научні і практичні викладки роботи, її висновки і пропозиції базуються на дослідженні теоретичних та методичних джерел з питань обліку і керування собівартістю.

При підготовці дисертації були використані роботи по вдосконаленню усіх складаючих елементів керування собівартістю

О. Ф. Аксьоненко, К. Дзурі, І. С. Мацкевічюса, І. І. Неминушого, Дж. Обер-Кріє, В. Ф. Палія, С. С. Сатубалдіна, С. А. Стукова, М. Г. Чумаченко та інших.

Дослідження будувались на звітах підприємств і оперативних документах обліку та аналізу собівартості, показниках роботи комбінату "Криворіжсталь" з 1971р., на щорічних статистичних збірниках "Металургійна промисловість СРСР" та "Металургійна промисловість України", а також на результатах проведених авторських досліджень.

Для обробки первинних матеріалів були використані методи техніко-економічного аналізу, математичної статистики, економіко-математичного моделювання, а також обчислювальна техніка (ПЕОМ) з відповідним програмним забезпеченням.

1.5. Наукова новизна дисертаційної роботи. Наукова новизна результатів, одержаних в дисертаційній роботі заключається в:

- розробці узагальненої моделі керування витратами як низки підсистем, що охоплюють усі сторони діяльності підприємства;

- розширеній трактовці категорії "керування витратами", що містить в собі не тільки використання внутрішніх виробничих резервів, а також передбачає активну політику підприємства в галузі маркетингу;

- використанні методики розподілу підприємства на центри витрат як центри відповідальності за рівень собівартості;

- вдосконаленні методики оперативного виробничого обліку, взаємозв'язаного з традиційним бухгалтерським обліком;

- розробці моделі інформаційної підсистеми комплексної системи керування витратами, яка охоплює всі стадії керування собівартістю;

- загальної методики перманентного нормування основних виробничих процесів та моделювання витрат ресурсів для окремих агрегатів.

1.6. Практична цінність роботи. Практичну цінність роботи складають конкретні пропозиції, спрямовані на створення умов, які сприяють підвищенню ефективності металургійного виробниц-

тва за рахунок зниження собівартості основного виробництва. До них належать:

- комплексна методика віднесення витрат згідно з факторами і центрами витрат;
- методика калькуляції собівартості згідно системам "директ-кост" і "стандарт-кост";
- інформаційна модель системи керування витратами.

1.7. Апробація і впровадження роботи. Висновки виконаних досліджень доповідались на рес- - 9 - публіканській науково-технічній конференції "Соціально-економічні проблеми перебудови" м. Кривий Ріг, 1991 р., науково-практичних конференціях КФ КДЕУ (1992 - 1994 рр.), ХДЕУ (1993 - 1994 рр.), НДГРІ (1993 - 1994 рр.). По результатах досліджень опубліковано 5 наукових статей, в яких розкривається зміст дисертації.

1.8. Обсяг та структура роботи. Дисертація включає вступ, три глави, заключення, викладених на 160 стор. машинописного тексту, список літератури із 110 найменувань, 21 малюнок, 24 таблиці і 12 додатків.

1.9. Короткий зміст дисертаційної роботи. У вступі обгрунтована актуальність теми дослідження, визначені її цілі та задачі, предмет та об'єкт, сформульовані найбільш суттєві результати та її новизна, а також наукова та практична значимість одержаних результатів.

В першій главі розглянуто зміст і основні функції систем обліку та керування собівартістю (американський, французький, німецький напрямки), сучасні системи "стандарт-кост", "директ-кост", котролінг. Також дана загальна характеристика теоретичної моделі керування собівартістю на промисловому підприємстві.

В другій главі зроблена економічна оцінка і проведено аналіз усіх стадій процесу керування собівартістю: планування, обліку, аналізу, регулювання. Розглянута динаміка та структура собівартості металургійного комбінату "Криворіжсталь", проведено мікроекономічний аналіз стану металургійного виробництва з точки зору собівартості.

В третій главі розглянута комплексна модель керування витратами, розроблено методику розподілу собівартості на зовнішню та внутрішню складові частини, а також засіб виявлення питомої долі окремих стадій металургійного процесу, запропоновано схему утворення на підприємстві мережі центрів відповідальності за витрати і прибутки, обґрунтована необхідність і доцільність розподілу обліку на зовнішній (фінансовий) та внутрішній (виробничий), а також пов'язані з цим розподілом зміни в методах калькуляції собівартості.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

2.1. Розкрито економічний зміст поняття керування собівартістю і дана порівняльна характеристика різних систем обліку та керування собівартістю. Економічна сутність собівартості полягає в тім, що вона являє собою перетворену форму суспільних витрат виробництва та відокремлену частину вартості продукту, яка відображає витрати засобів виробництва та заробітної плати для його утворення і забезпечує їх відшкодування для підтримки процесу виробництва.

За засобами впливу на предмет праці галузі промисловості можна розділити на три групи:

- 1) галузі з механо-фізичними засобами виробництва;
- 2) галузі з хіміко-фізичними методами переробки;
- 3) гірничо-видобувні галузі.

Характер виробництва має певний вплив на засіб калькуляції та віднесення витрат. Крім того, для правильного уявлення призначення витрат, їх економічної ролі в виробництві, обліково-технічних особливостей та інших рис, теорія обліку досліджує характеристику різних витрат за допомогою їх класифікації.

В світовій та вітчизняній практиці існує декілька напрямків обліку витрат і керування ними. Фактично, всі ці напрямки становлять собою послідовну еволюцію економічних положень та поглядів і логічно витікають одне з другого.

В західних країнах облік витрат має два напрямки - американський та європейський, який є головним чином німецьким обліком. Поруч з німецькою школою виробничого обліку в Європі значну роль відіграє французький виробничий облік. Характер-

нов рисою обліку собівартості у Франції (і в франкомовних країнах) є широке використання при калькуляції собівартості статистичних засобів і методів, заснованих на математичних співвідношеннях між витратами.

В виробництві на промислових підприємствах США широко використовується принцип керування по відхиленнях. В останні роки широке розповсюдження набуває контролінг, який можна характеризувати як систему керування процесом досягнення кінцевих результатів діяльності підприємства. З деякою долею умовності її можна вважати системою керування прибутком. Головним показником тут є балансовий прибуток. Він відрізняється від обсягу реалізації продукції та послуг на величину збитків та витрат на їх реалізації. До складу останніх, крім тих, що звичайно враховуються у вітчизняній практиці (різниця між отриманою і сплаченою орендною платою, прибуток та збиток тощо) в Німеччині, наприклад, входять фінансові результати від операцій купівлі-продажу акцій, зміни в співвідношенні дебіторської та кредиторської заборгованості та таке інше. Відміни є і в розмірі суми обороту по реалізації.

Але найбільш усього специфіка контролінгу проявляється в обліку витрат. Контролінг повністю виключає необхідність планування та обліку всіх витрат на виробництво та збут, доцільність калькуляції повної собівартості. В цьому він повністю співпадає з положеннями відомої системи "директ-кост".

2.2. Проведено загальний аналіз рівня витратності в металургійній галузі України. Підвищена витратність металургійної галузі на Україні обумовлена:

- відсталістю технічної бази;
- високою долею чисельності зайнятих в цехах допоміжного виробництва (наприклад, на Криворізькому комбінаті - 65,7%, найвищий серед металургійних підприємств колишнього СРСР; Магнітогорський комбінат - 65,5%; Череповецький - 53,0%; Західно-Сибірський - 56,7%);
- плановим характером попереднього розвитку, який в значній мірі впливає на консерватизм та негнучкість виробничої політики тепер.

Загальна тенденція зміни структури собівартості

металургійного виробництва спрямована і далі на підвищення питомої ваги матеріальних статей витрат. І це незважаючи на існуючу незбалансованість структури собівартості. До причин такого стану справ можна віднести, по-перше, більш високі темпи росту цін на матеріальні ресурси порівняно з заробітною платою.

Для уявлення глибини становища з керуванням собівартістю доцільно порівняти структуру собівартості вітчизняних та зарубіжних металургійних підприємств. Таке порівняння було виконано з використанням середньогалузевих показників чорної металургії США та України (табл. 1).

Незважаючи на те, що питома доля заробітної плати в собівартості чорної металургії України нижче, ніж відповідний показник чорної металургії США, вітчизняна чорна металургія відрізняється найвищою трудомісткістю також в порівнянні з аналогічними підприємствами Росії. Так, середні витрати праці на 1 тону прокату в 1.2 - 1.4 раза вище, ніж в Росії, і більше, чим в півтора раза, ніж на металургійних підприємствах Заходу.

Таблиця 1.

Порівняльна структура собівартості чорної металургії України і США.

Елементи витрат	Україна	США
Матеріальні витрати	72.6	60.1
Заробітна плата	20.6	33.0
Амортизаційні відрахування	5.3	4.8
Решта витрат	1.5	2.2

2.3. Збудовано модель степені витратності на комбінаті "Криворіжсталь". Масштаби "Криворіжсталі" в кількісній точці зору порівнюються з деякими галузями промисловості. Тому застосування функції Кобба-Дугласа, призначеної для моделювання ефективності

окремих галузей і народного господарства в цілому, є коректним і для "Криворіжсталі".

Для розробки моделі були використані статистичні дані за період з 1971р. по 1990р. Ці дані відображають загальну чисельність робітників і вартість основних фондів в існуючих цінах.

Розглядаємий період характеризується постійним зростанням вартості основних фондів, зростанням чисельності за період 1971-1980рр. та її зменшенням в 1981-1990рр. Зростання вартості основних фондів пояснюється, по-перше, вводом в дію нових виробничих потужностей, а по-друге, повільними інфляційними процесами, які привели до підвищення номінальної вартості основних виробничих фондів.

Розроблена модель такого виду:

$$П = 0,451829 \cdot Ч^{0,94676} \cdot Ф^{0,07517}$$

де:

П - обсяг виробництва товарного прокату, тис. т.;

Ч - загальна чисельність робітників;

Ф - вартість основних виробничих фондів, тис. крб.

Аналіз результатів моделі дозволяє зробити висновок про абсолютну первісність трудового потенціалу як фактора порівняно з основними фондами. Це знаходить кількісне підтвердження в коефіцієнтах - 0.94676 та 0.07517 відповідно. Сума цих коефіцієнтів, за моделлю Кобба-Дугласа, визначає загальну ефективність виробництва. Для "Криворіжсталі" ця величина перевищує одиницю, що свідчить про зменшення одиниці виробничих ресурсів з кількісним зростанням виробництва.

Аналіз глобальної беззбитковості базується на залежності між доходами від продажу, витратами і прибутком на протязі короткого періоду, тобто в періоді за який вихід продукції обмежується рівнем наявних в даний час в розпорядженні підприємства діючих виробничих потужностей.

Пропонуємий варіант формули для визначення рівня беззбитковості виробництва має вигляд:

$$ЧП = Ц \cdot ОП - (В_{пост} + В_{зм} \cdot ОП) \quad (1)$$

де ЧП - чистий прибуток, крб.,

Ц - ціна реалізації, крб.,

ОП - кількість проданої продукції, т.,

В_{пост} - сукупні постійні витрати, крб.,

$V_{зм}$ - змінні витрати на 1т продукції, крб.

Точка беззбитковості, згідно з формулою (1), знаходиться на рівні виробництва, який відповідає наступній умові:

$$V_{пост} + V_{зм} \cdot ОП = Ц \cdot ОП - ЧП \quad (2)$$

Використовуючи дані табл. 2 можна визначити точки беззбитковості для наведених груп продукції за підсумками 1992р. в цінах того часу.

Таблиця 2.

Основні характеристики виробництва окремих видів продукції

Показники	Види продукції		
	штрипси	катанка	констр. под
Пост. витрати, т. крб/рік	1304970.4	2501959.6	1358953.2
Змін. витрати, крб/т.	11449.8	8365.9	10979.5
Ціна реалізації, крб/т.	14216.1	15079.2	17438.4
Обсяг реалізації, тис. т	877.1	921.6	492.0

Так, для штрипсів розрахунок точки беззбитковості має вигляд:

$$\begin{aligned} 1304970.4 + 11.4498 \cdot ОП &= 14.2161 \cdot ОП - 0 \\ 2.7663 \cdot ОП &= 1304970.4 \\ ОП &= 471.739 \text{ тис. т} \end{aligned}$$

Точки беззбитковості для катанки і конструкційного підка-
ту дорівнюють відповідно 372.687 і 210.400 тис. т

Використання бухгалтерської моделі беззбитковості (1) дозволяє визначити показники, які сприяють раціональному керуванню витратами виробництва і утриманню ринків збуту продукції:

- обсяг продукції (тон штрипсів), який необхідно реалізувати, щоб одержати прибуток в розмірі 1200000 тис. крб.:

$$1200000 = 14.2161 \cdot ОП - (1304970.4 + 11.4498 \cdot ОП)$$

2504970.4 - 2.7663 * ОП

ОП = 955.351 тис. т

- розмір прибутку при зниженні змінних витрат на 2.5% і постійних витрат на 60000 тис.крб., при попередньому обсязі виробництва дорівнює:

$ЧП = 14.2161 * 877100 - (1244970.4 + 10.935 * 877100)$

$ЧП = 1633270$ тис.крб.

- необхідну ціну реалізації для одержання прибутку в розмірі 12000000 тис.крб. при реалізації 877.1 тис.т штрипсів:

$12000000 = 877.1 * Ц - (1304970.4 + 11.4498 * 877.1)$

$Ц = 14.3058$ тис.крб.

Тобто підвищення ціни складає 89.7 крб. на 1т штрипсів.

2.4. Запропоновано комплексну модель керування собівартістю на металургійному підприємстві. Процес керування собівартістю, як і любым іншим об'єктом можна умовно розділити на два основних етапи:

а) постановка цілі та розробка траєкторії переміщення об'єкту керування (для керування витратами це визначення планової або нормативної собівартості);

б) реалізація досягнення визначеної цілі.

Виходячи з цього, уявляється можливим чітко визначення функцій керування, до яких можна віднести:

- планування (прийняття рішення, корегування планів та уточнення нормативів);

- облік витрат на виробництво (збір, сортування, ідентифікація, попередня обробка та передача даних);

- аналіз собівартості (порівняння фактичних даних з плановими або нормативними, виявлення відхилень, аналіз рівня та причин їх утворення, тобто визначення видів відхилень у формуванні альтернативних шляхів виправлення ситуації);

- регулювання (передбачення конкретних умов здійснення прийнятого рішення та передача інформації зворотнього зв'язку в перспективній моделі системи керування собівартістю, реалізація цього рішення);

Найважливішими напрямками удосконалення керування собівартістю у чорній металургії є розробка і впровадження:

- методики оцінки фактичного рівня витрат за допомогою

розподілу відхилень собівартості на залежні від підприємства і не залежні, до яких можна віднести ціни на сировину, матеріали та інші ресурси, якість сировини (вміст заліза в агломераті, зольність коксу тощо);

- економіко-математичних моделей формування витрат для найважливіших технологічних процесів;

- системи стимулювання робітників за економію ресурсів за прогресивною шкалою;

- системи гнучкої адаптації нормативно-довідкової бази за допомогою динамічного корегування основних нормативів за мінімально досягнутим рівнем (при рівних умовах);

- нової системи виробничого обліку, який поєднував би оперативний та бухгалтерський облік і спирався на широке використання обчислювальної та організаційної техніки.

Суть пропонованої системи можна уявити як безперервний процес циклічного переміщення облікових документів від місця їх утворення і первісного обліку витрат до місця їх послідувочої обробки та аналізу (бухгалтерія). Досягається це за допомогою, по-перше, максимальної уніфікації первісних облікових документів, а, по-друге, розподілом їх на дві взаємно доповнюючі частини - поки один екземпляр знаходиться в обробці, до другого заносяться відповідні первісні дані. Тривалість періоду обороту документів може бути - від зміни до тижня і більше.

Проблеми, при вирішенні яких можуть бути використані математичні методи:

- розробка науково-обґрунтованих норм продуктивності сталеплавильних агрегатів при виробництві окремих видів продукції, а також норм витрат сировини, матеріалів та пального;

- розробка системи перевідних коефіцієнтів, характеризуючих співвідношення витрат часу роботи агрегатів при виплавці окремих марок сталі різними засобами;

- визначення оптимального складу шихти;

- встановлення раціональних норм обслуговування основних агрегатів різними видами допоміжного обладнання, пристроїв тощо;

- контроль за ходом виробничої програми (обсягу і номенклатури продукції) між цехами та агрегатами.

Найважливішими рисами пропонуємої комплексної системи керування витратами є розподіл підприємства на центри відповідальності за витрати, впровадження гнучкої нормативної бази та системний аналіз витрат.

2.5. Обгрунтована необхідність і доцільність впровадження на підприємстві мережі центрів відповідальності за витрати.

Стратегічним напрямком удосконалення обліку витрат в металургійному виробництві вважаємо розподіл підприємства на окремі центри витрат. Застосування такого підходу особливо перспективним є в чорній металургії внаслідок технологічної концентрації виробництва серед невеликої кількості агрегатів значної потужності (доменні і мартенівські печі, конвертори, стаї).

Для центрів витрат в металургійному виробництві необхідно відмітити такі характерні риси:

- територіальна обмеженість. Межі кожного центра витрат співпадають, природно, з фізичними межами цеху або агрегату. До центрів тісно примикає і обслуговуюча залізнична мережа, яка безпосередньо забезпечує функціонування центрів витрат;

- паспортизація обладнання з метою визначення кількісної міри їх порівняльної ефективності;

- провідна роль одного агрегату і класифікація інших як допоміжних;

- персональна відповідальність керівників даного виробничого підрозділу за результати керування собівартістю. Очевидно, що це положення в більшій мірі відноситься до економічних та виробничих підрозділів підприємства. Як цільний процес, керування собівартістю передбачає поєднання зусиль економістів і технологів для оптимізації витрат по всіх основних виробничих ланках: виробнича програма, технологічний режим тощо;

- на підприємстві як сукупності центрів витрат мають бути чітко розподілені сфери обліку переміщення і споживання усіх видів матеріальних ресурсів. В зв'язку зі специфікою металургійної промисловості необхідно системне розділити усі види матеріальних ресурсів на дві великі групи: 1) масові види матеріалів (сіпкі, рідини, гази). До них належать усі види пального, залізорудної сировини, спеціальних добавок. Споживання та-

ких матеріалів піддається тільки приблизному обліку, контроль за станом їх запасів необхідно робити вкінці встановлених термінів; 2) штучні матеріали, облік яких ведеться в документуванні точної кількості і моменту передачі або вживання їх в виробництво.

Окрему категорію центрів витрат складають такі служби підприємства як ремонтні, транспортні цехи, адміністративні служби та інші.

2.6. Запропоновано методика розподілу обліку на дві форми: зовнішню та внутрішню для більш об'єктивного аналізу рівня собівартості. На відміну від командно-адміністративної економіки, в умовах ринку підприємство може скласти два види звітів: зовнішній і внутрішній. Зовнішній звіт передбачається для користувачів поза межами даного підприємства: власників акцій і потенціальних інвесторів, податкових органів і таке інше. Важливою вимогою до зовнішніх звітів є послідовність у використуємих показниках.

В зарубіжній практиці для зовнішніх звітів обов'язковою є калькуляція собівартості з повним розподілом витрат. Для внутрішніх звітів керівництво підприємств самостійно визначає який з двох методів калькулювання собівартості (з повним розподілом витрат чи по змінним витратам) надає можливості одержати найбільш цінну інформацію для оцінки економічних результатів та керівної діяльності різних сегментів компанії. Ці дані є особливо важливими для оцінки роботи керівників окремих підрозділів або центрів відповідальності.

Системи калькуляції собівартості з повним розподілом витрат і по змінним витратам повністю відповідають одна одній в тому плані, що невиробничі витрати враховуються як витрати періода. Основна різниця цих систем є в тому, що в одному випадку постійні виробничі накладні витрати виступають як витрати періоду, а в другому - включаються до собівартості продукції.

2.7. Розроблено методика оцінки рівня собівартості по стадіям металургійного процесу. Основною задачею продуктивного вимірювання на рівні підприємства стає визначення серед факторів тих, які впливають на зміну прибутку, контролюються

з боку підприємства і неконтролюємих, до яких воно може тільки пристосуватися, тобто розкладення фінансового результату на дві складові. Одна складова частина залежить від внутрішніх організаційно-технічних зусиль, що характеризують показники ефективності. Друга складова частина залежить від конкретних ринкових умов, тобто цін на продукцію і сировину, матеріали, енергію та інші компоненти витрат.

В розгорнутій індексній формі це можна подати, як показано на малюнку, де:

$$\begin{array}{ccc}
 \boxed{I_q = \frac{q_1 p_0}{q_0 p_0}} & * & \boxed{I_p = \frac{q_1 p_1}{q_1 p_0}} & = & \boxed{I_{pq} = \frac{q_1 p_1}{q_0 p_0}} \\
 : & & : & & : \\
 \boxed{I_z = \frac{z_1 c_0}{z_0 c_0}} & * & \boxed{I_c = \frac{z_1 c_1}{z_1 c_0}} & = & \boxed{I_{zc} = \frac{z_1 c_1}{z_0 c_0}} \\
 = & & = & & = \\
 \boxed{IE} & * & \boxed{IREC} & = & \boxed{IR}
 \end{array}$$

Мал. Розподілення фінансового результату на зовнішню та внутрішню складові частини.

$Q, 1$ - базовий та звітний періоди відповідно, I_q - індекс фізичного обсягу промислової продукції, I_p - індекс цін, I_{pq} - індекс вартості виробництва, I_z - індекс фізичного обсягу витрат, IE - індекс продуктивності праці, I_c - індекс собівартості одиниці витрат, $IREC$ - індекс випередження росту цін на продукцію відносно собівартості витрат, I_{zc} - індекс витрат, IR - індекс рентабельності, або фінансової продуктивності, q - продукція в натуральному виразі, p - ціна за одиницю продукції, z - витрати в натуральному виразі, c - ціна одини-

ці даного виду витрат.

Ця аналітична схема може бути використана для порівняння з планом, з попереднім періодом, з іншою фірмою.

При побудові багатофакторних показників ефективності найбільш складною проблемою є визначення витрат основного капіталу. В запропонованій моделі використовується підхід, при якому доходний компонент розглядається як частина витрат на позичений капітал: в знаменник, разом з платою за кредит і амортизаційними відрахуваннями, включається як фактор нормальний (стандартний) прибуток для даної виробничої одиниці, або фактичний прибуток в базовому періоді. Якщо використовується остання, то в базовому періоді випуск дорівнює витратам, ніякої прибутковості немає. Якщо використовується нормальний прибуток, тоді може бути деяка різниця між фактичним випуском і витратами (прибуток зверху стандарту або економічний прибуток).

Стосовно металургійного виробництва приведена схема оцінки рівня витратності і ефективності потребує деталізації. Специфіка металургійного виробництва проявляється, передусім, в багатостадійності технологічного процесу. Кожний переділ базується на витратах попередніх переділів і є базою, яка визначає рівень витрат послідовних стадій. З точки зору кількісних зв'язків собівартість сталі, наприклад, є вхідним показником для оцінки ефективності прокату і, одночасно, це ж значення може розглядатися як показник внутрівиробничої ціни при нульовій прибутковості виробництва. Такий підхід є допустимим і з точки зору ефективності в розрізі переділів, окремих видів готової продукції і полуфабрикатів.

Таким чином, для кількісної оцінки ефективності витрат по технологічним переділам необхідно провести розрахунки поетапно. На верхньому рівні ієрархії знаходиться товарний прокат, який представлено декількома сортовими класами. Усі нижчележачі рівні розраховуються аналогічно готовій продукції, але з одної умови: за вихідні ціни приймається собівартість переділу, оскільки прибуток тут дорівнює нулю, проте оцінити зовнішню і внутрішню складові частини цілком можливо.

Запропонована модель дає інформацію для статистичного аналізу фінансового стану підприємства. По ній можна розраху-

вати відносні та абсолютні збитки і придбання в прибутковості в цілому, які викликані змінами ефективності (внутрішні організаційно-технологічні фактори), а також зовнішніми ціновими впливами.

До переваг цієї моделі можна віднести те, що:

- 1) можлива оцінка порівняльної ефективності на паралельних переділах: конвертерних цехів з мареновськими і між собою, обох домених цехів і таке інше. Правильне співвідношення дозволить корегувати загрузку виробничих потужностей відповідно з їх поточною ефективністю;
- 2) аналіз порівняльної ефективності технологічних переділів дозволить визначити кількісний еквівалент ефективності кожного з технологічних переділів, а, значить, доцільність зосередження зусиль на зменшенні витрат по даному переділу;
- 3) незважаючи на достатньо жорсткі рамки є можливість змінювати виробничу програму в залежності від портфеля заказів і рентабельності окремих видів готового прокату.

РОБОТИ, В ЯКИХ ВІДОБРАЖЕНО ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Зміст дисертаційної роботи відображено у 8 публікаціях, основними з яких є:

1. Совершенствование учета затрат в черной металлургии в условиях рынка/ Тез. докладов научно-практической конференции. Харьков, 1993.
2. Нормативная база металлургического производства как составная часть комплексной системы управления затратами/ Тез. докладов научно-практической конференции. Харьков, 1993.
3. Скорьнин Р. Г., Коляда Т. А. Концепция системного управления затратами в черной металлургии. / Тез. докладов научно-практической конференции. Ч. 1. Харьков, 1992.
4. Горошко Е. М., Скорьнин Р. Г. Проблемы амортизации основных фондов в горнорудной промышленности/ Тез. докладов Украинской научно-практической конференции. Ч. II. Харьков, 1993.
5. Горошко Е. М., Скорьнин Р. Г. Амортизационная политика воспроизводства основных производственных фондов горнорудных

предприятий/ Разработка рудных и нерудных месторождений Украины. - Кривой Рог: НИГРИ, 1992.

Скорынин Р. Г. Системное управление затратами в черной металлургии в условиях рынка. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 "Экономика предприятий и формы хозяйствования".

Харьковский государственный экономический университет, Харьков, 1995.

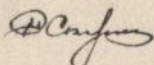
Защищаются научные положения, которые содержат теоретические исследования в области снижения затратности металлургического производства. Установлено, что разделение предприятия на центры ответственности за уровень затрат способствует рационализации системы управления себестоимостью продукции. Доказана целесообразность деления учета затрат на внешнюю и внутреннюю составляющие для более объективного анализа величины себестоимости.

Skorynin R. G. System control for ferrous metallurgy in market conditions. The thesis is presented for a candidate's degree (economics) 08.06.01 "Enterprises' economics and forms of management"

Kharkov State Economical University, Kharkov, 1995.

Some scientific clauses are defended. They contain theoretical research in the field of lowering of metallurgy production costs. It was determined that the division of an enterprise to responsibility for costs levels centers makes for the improvement of manufacture cost control system. The expediency of the costs discount division to external and internal components for more objective analysis of manufacture cost value was proved.

Ключові слова : металургійне підприємство, собівартість, структура собівартості, система обліку та керування собівартістю, схема оцінки рівня витратності, центри витрат, модель безазбитковості, зовнішня та внутрішня форми обліку, змінні витрати, сукупні постійні витрати, оперативний виробничий облік, контролінг.

• СКОРИНІН РУСЛАН ГЕНАДІЙОВИЧ

СИСТЕМНЕ КЕРУВАННЯ ВИТРАТАМИ В ЧОРНІЙ МЕТАЛУРГІЇ
В УМОВАХ РИНКУ

Спеціальність 08.06.01 - "Економіка підприємств та
форми господарювання"

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук,
викл.

С.В. Шубіна

Підписано до друку 26.01.95. Формат 60x84 1/16. Друк офсетний.
Папір друкарський. Обсяг 1,0 д.а. Тираж 100. Замовлення №10.

Безкоштовно

НДГРІ , 324086 , Кривий Ріг , пр. Гагаріна, 57

456848

AB 31.886

AB 31.886